DOI: [10.32702/2307-2156-2019.2.4](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.2.4)

УДК 354

*М. В. Андрієнко,
доктор наук з державного управління, доцент, начальник центру заходів цивільного захисту,
Український науково-дослідний інститут цивільного захисту
А. В. Борисов,
начальник науково-інформаційного відділу,
Український науково-дослідний інститут цивільного захисту
О. О. Черкасов,
молодший науковий співробітник науково-інформаційного відділу,
Український науково-дослідний інститут цивільного захисту*

СИСТЕМНІСТЬ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК МЕТОД УХВАЛЕННЯ І ОБҐРУНТУВАННЯ РІШЕНЬ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

*M. V. Andriyenko
doctor of sciences in public administration,
associate professor, head of research center of civil protection measures,
Ukrainian scientific research institute of civil protection
A. V. Borisov
chief of the informational department, Ukrainian research institute for civil protection
O. O. Cherkasov
junior research fellow, research and information department,
Ukrainian research institute of civil protection*

SYSTEM AND INSTITUTIONALISM OF PUBLIC ADMINISTRATION AS A METHOD OF IMPLEMENTATION AND GROUNDS OF SOLVENCY IN THE FIELD OF CIVIL PROTECTION

Реалізація української державності безпосередньо пов'язане з актуалізацією проблем державного управління, розвитком науки управління суспільним розвитком, що неможливо без теоретико-методологічного обґрунтування механізмів державного управління, адміністративно-організаційних напрямів державотворення, функцій, структури, повноважень та особливостей органів державної влади усіх рівнів у сфері цивільного захисту. Актуальність теми підвищується з огляду на глобальні зміни у світовому господарстві, визнання міжнародного принципу примату безпеки як неодмінної умови сталого розвитку суспільства та національного аспекту: соціальної (демографічної) й економічної складових національної безпеки, найважливішим механізмом забезпечення яких має стати цивільний захист. На сьогоднішній час існує велика кількість наукових публікацій стосовно системного підходу в державному управлінні, які засновані на розгляді управління як єдиного цілого, що складається з окремих елементів, пов'язаних між собою таким чином, що зміна одного або декількох з них, тягне за собою зміну інших елементів і системи в цілому. При системному підході характеристика соціальної сфери будується через

виявлення сукупностей її внутрішніх зв'язків, аналіз відносин із зовнішнім середовищем, комплексність вивчення виникаючих ситуацій розвитку. Крім того проводяться активні спроби реформування публічного управління, однак вони не мають системного спрямування. Відбувається незрозуміле для пересічних громадян формальне перейменування владних інститутів, збереження посад і функцій під новими назвами, перепризначення урядовців, а зрештою – розростання державного апарату і стабільно низька якість державних послуг. Політики продовжують здобувати державні посади, дбаючи здебільшого про власне збагачення і доступ до фінансових ресурсів, і особливо не переймаючись проведенням необхідних реформ.

The realization of Ukrainian statehood is directly connected with the actualization of the problems of public administration, the development of science in the management of social development, which is impossible without theoretical and methodological substantiation of the mechanisms of state administration, administrative and organizational directions of state formation, functions, structure, powers and peculiarities of state authorities of all levels in the field. civil protection. The urgency of the topic increases due to global changes in the world economy, the recognition of the international principle of the primacy of safety as an indispensable condition for the sustainable development of society and the national aspect: the social (demographic) and economic components of national security, the most important mechanism for providing them with civil protection. To date, there is a large number of scientific publications on a systemic approach in public administration that are based on the consideration of governance as a whole, consisting of separate elements, interconnected in such a way that the change of one or more of them entails a change other elements and the system as a whole. In a systematic approach, the characteristics of the social sphere are constructed through the identification of the totality of its internal connections, the analysis of relations with the external environment, the complexity of the study of emerging development situations. In addition, active attempts are being made to reform public administration, but they do not have a systemic direction. It is not clear for ordinary citizens the formal renaming of power institutions, the preservation of positions and functions under new names, the re-appointment of government officials, and, ultimately, the growth of the state apparatus and the steadily poor quality of public services. Politicians continue to win public office, mostly for their own enrichment and access to financial resources, and not particularly concerned with the necessary reforms.

Ключові слова: національна безпека; система управління; цивільний захист; функція держави; надзвичайні ситуації; органи управління; державне економічне стимулювання.

Key words: national security; management system; civil protection; state function; emergency situations; government bodies; state economic incentives.

Постановка проблеми. В сучасних умовах перетворення системи управління соціальною сферою має бути пов'язане з необхідністю забезпечення чіткої відповідності, комплексної ув'язки і співвідносності всіх елементів системи. Треба відзначити, що організаційно багато питань недостатньо розроблені. Не сформовані раціональні механізми взаємозв'язку і взаємодії функціональних комплексів соціальної сфери з метою підвищення якості життя людини. Серед причин цього виділяється не розробленість методології і методики організації взаємодії функціональних комплексів соціальної сфери, орієнтованої на забезпечення високої якості життя населення регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних та зарубіжних вчених, що зробили значний внесок у розв'язання проблем безпеки, слід відзначити О.С. Бодрука, В.Б. Вагапова, О.М. Гончаренко, В.П. Горбуліна, А.Б. Качинського, С.І. Пирожкова, Г.Г. Почепцова, Г.П. Ситника, а також М.М. Абдурахманова, С.Н. Азанова, Н.Н. Брушлинського, А.В. Возженикова, М.І. Дзілієва, А.А. Кокошина, А.В. Кострова, Г.Г. Малинецького, В. Манилова, Ю.В. Пузанова, В.І. Ярочкіна та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження системності та інституціоналізму державного управління як методу ухвалення і обґрунтування рішень у сфері цивільного захисту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на появу в останні два десятиліття низки фундаментальних наукових праць з теорії державного управління, процес формування цілісних теоретико-методологічних засад цієї галузі, ще далеко від свого завершення.

Розглядаючи особливості властивості системності стосовно сфери державного управління, у рамках якої здійснюються заходи щодо цивільного захисту від надзвичайних ситуацій, не можна не звернути уваги на те, що досі не отримали вичерпного обґрунтування підходи до структурування системи державного управління, а також всебічна та повна характеристика її складу (елементів, підсистем, сфер тощо).

В основі системного розгляду управління і проблем, які виникають у ході його здійснення, лежить поняття системи.

Система – це певна цілісність, яка складається із взаємозалежних частин (елементів), кожна з яких вносить свій внесок у характеристики цілого. Автомобілі, комп'ютери, телевізори - все це приклади систем. Отже, система складається з багатьох частин, кожна з яких працює у взаємодії з іншими, для створення цілого, що має якості, яких немає у її складових частин. Однак складові частини системи взаємозалежні. Якщо хоч одній з них не виявиться, то вся система або не буде працювати, або працюватиме неправильно.

Є два основних типи системи: закриті і відкриті. Закрита система має жорсткі фіксовані межі, а її дії відносно незалежні від середовища, яке оточує систему. Прикладом такої системи може бути годинник, який працює незалежно від зовнішнього середовища доти, поки в ньому заведена пружина або є інше джерело енергії [1].

Для відкритої системи характерна взаємодія з навколишнім середовищем через проникні «кордони» системи (входи і виходи). Через входи навколишнє середовище впливає на систему, а через виходи система впливає на навколишнє середовище.

Великі складні системи складаються з частин, які можна розглядати, в свою чергу, як системи. Ці частини називаються підсистемами. Поняття підсистем має надзвичайно велике значення для управління, оскільки дає змогу створювати всередині системи необхідні структурні підрозділи для потреб управління: відділи, сектори, дільниці та ін.

При цьому підсистеми, у свою чергу, можуть складатися з менших підсистем (частин, елементів). Оскільки вони взаємозалежні, неправильне функціонування навіть найменшої підсистеми може вплинути на систему в цілому.

Виходячи з цього, системний аналіз - це найбільш послідовна реалізація системного підходу до вирішення політичних, соціально-економічних, технічних та інших проблем у різних сферах людської діяльності.

У загальному вигляді системний аналіз можна охарактеризувати як методологію вирішення великих комплексних проблем управління. Він досліджує об'єкти системи з використанням системних принципів і покликаний надавати достовірну картину розвитку і діяльності економічного суб'єкта [2].

Метою використання системного аналізу щодо конкретної проблеми є підвищення ступеня обґрунтованості рішення, що ухвалюється, розширення безлічі варіантів, серед яких проводиться вибір, з одночасним зазначенням способів відкидання варіантів, що поступаються іншим.

Системний аналіз передбачає використання як жорстких кількісних методів, так і логічних суджень, досвіду та інтуїції. За допомогою системного аналізу можна досліджувати будь-які проблеми, враховуючи не тільки ті фактори, вплив яких може бути виражено кількісно, а також фактори, що можуть бути оцінені якісно.

Крім того, в основі ухвалення рішень з використанням системного аналізу лежить загальний підхід, який використовують керівники, розглядаючи вплив у кожній конкретній ситуації всіх факторів: технічних, економічних, соціально-психологічних. Але при цьому особа, що приймає рішення (ОПР), повинна враховувати не тільки свої суб'єктивні думки, а й об'єктивні дані, отримані в результаті дослідження, що дає змогу їй ухвалити найбільш раціональне й обґрунтоване рішення [3].

Системний підхід до управління — це не набір правил чи принципів, якими мають керуватися управлінці, а загальний спосіб мислення і підходу щодо організації і управління. Суть системного підходу полягає у пошуку простого у складному, декомпозицією проблеми на складові частини, аж до виходу на прості запитання типу: «Є- потрібно визначити». Відповідно до чинного законодавства, єдина державна система цивільного захисту – сукупність органів управління, сил і засобів центральних і місцевих органів виконавчої влади, виконавчих органів рад, підприємств і організацій, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту [4].

Проведений аналіз законодавчих, енциклопедичних та інших джерел, де наводяться визначення понять: «державна система цивільного захисту», «єдина державна система щодо запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій», «єдина державна система цивільного захисту», «державна система запобігання виникненню та ліквідації надзвичайних ситуацій», «система цивільної оборони» показав, що існують відмінності в назвах цих систем та змісті відповідних понять.

Таким чином, сформовано визначення державна система цивільного захисту – це впорядкована, єдина, організована та цілісна сукупність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб (суб'єктів господарювання та неприбуткових установ), сил і засобів цивільного захисту, спеціально створювана державою для виконання завдань та забезпечення реалізації заходів щодо цивільного захисту.

Зауважимо, що кожна система управління складається з двох взаємопов'язаних підсистем: управляючої підсистеми або суб'єкта управління та керованої підсистеми або об'єкта управління.

До управляючої підсистеми належать усі елементи, що забезпечують процес управління, тобто цілеспрямованого впливу на об'єкт управління. Система управління складається із декількох елементів, що поділяються на технічні, технологічні, організаційні та соціальні. Технічні елементи – технічне обладнання, спеціальні засоби, що забезпечують функціонування системи. Технологічні елементи – правила і норми, що визначають послідовність процесу управління. Організаційні елементи визначають раціональне використання технічних засобів, інформації, матеріальних ресурсів. Економічні елементи – сукупність господарських та фінансових процесів, операцій та зв'язків. Соціальні елементи – сукупність соціальних відносин, що створюються в результаті процесу управління [5].

Стосовно системи інформаційно-аналітичного забезпечення трактуємо поняття “управління” як процес збору, переробки, передачі інформації і впливу на об'єкт управління для забезпечення його цілеспрямованої дії в умовах, що змінюються у часі.

При цьому процес управління це діяльність об'єднаних у визначену систему суб'єктів управління, спрямовану на досягнення цілей системи шляхом реалізації функцій управління.

За типом процеси управління мають складну структуру та складаються із загальних та часткових функцій управління. З'ясовано, що процес управління реалізується через виконання певних функцій управління, що поділяються на загальні й часткові функції, що поєднуються в цикли управління. Цикл управління загалом складається із основних блоків: прийняття управлінського рішення; реалізація прийнятого рішення; контроль за реалізацією рішення. При цьому, основою процесу управління є рішення.

Важливе значення в контексті інституціональних засад досліджень у системі державного управління має освоєння світового комплексу управлінських знань, що почав складатися в самостійну науку з початком XIX ст. Згодом інституціоналізувалася наука політики (створено лабораторію, а потім і кафедру політології в Колумбійському університеті у Нью-Йорку, виникла Лондонська школа економіки та політичних наук) [6].

Уміння управляти почали трактувати як таку систему, що включає в себе знання про органи державного управління, їхні програми, а найважливіше – про способи їхньої ефективної організації.

Обґрунтовується необхідність державного управління різними сферами суспільного життя і в різний спосіб. Ці сфери формуються діяльністю людей і поділяються на матеріальну, суспільно-політичну, духовну і культурно-побутову. Якщо перша виступає як виробництво, розподіл і споживання матеріальних благ, то суспільно-політична охоплює такі явища, як війна, революція, реформи, еволюція, тут функціонують такі інститути, як держава, політичні партії, громадські організації. Культурно-побутова сфера традиційно називається соціальною, оскільки тут ідеться про такі явища, як життя родини, охорона здоров'я, освіта, виховання. Тут формуються й закріплюються найрізноманітніші форми соціальної взаємодії. Як процес упорядкування та формалізації цих зв'язків інституціоналізація виступає особливим елементом соціального управління. Сучасні концепції інституціоналізму (неоінституціоналізм) визнають важливість інститутів, оскільки вони мають здатність встановлювати правила поведінки в суспільстві, за інститутами залишається прерогатива встановлення рамок відбору індивіда, але при цьому вони спираються на певну систему цінностей. Тому їх можна і слід аналізувати через інтереси та поведінку людей [7].

На особливу увагу заслуговують інститути політичної сфери – держава, форми і види влади, форми державного устрою, політичні партії, інститут президентства, правові, виборчі системи, суспільно-політичні рухи, різноманітні органи представницької і безпосередньої демократії. Головна їхня функція – регулювання суспільно-політичних явищ і процесів з метою збереження їхньої стабільності й підтримання рівноваги між ними.

Досліджуючи їх, принципово важливо звертати увагу на те, що створення, формування, виникнення того чи іншого інституту не є одноразовим актом. Це процес, що охоплює тривалий історичний період.

Оглядаючи відповідну літературу, маємо відзначити, що українські науковці чимало зробили для вивчення політичних інститутів. При цьому більшість авторів вказує на те, що в Україні не завершився процес формування політичних інститутів, і це негативно позначається на всіх процесах суспільної життєдіяльності.

У цьому контексті відзначимо, що в дослідженнях з науки державного управління домінують теми, присвячені проблемам економіки (майже половина кандидатських і докторських дисертацій), хоча сфера державного управління цією сферою різко скоротилася. Що ж до таких напрямів, як демократизація суспільства, взаємодія влади і громадянського суспільства, взаємодія у владі, то їм присвячено, відповідно, дві, 16 і одну роботу. Окремі політичні інститути вивчаються соціологами (виборчі системи), політологами (партійні системи), філософами (політична культура та ідеологія), є кілька публікацій про інститут президента [8].

Стає дедалі очевиднішим, що нині діяльність людини виходить за межі не тільки її почуттів, а й мислення та уяви. Нова епоха створює умови для розгортання свободи, різноманітності, полілогу (на зміну монологу і діалогу).

Перспективним, на думку окремих українських учених, є розроблення форм і механізмів управління, що ґрунтуються на врахуванні постмодерністського характеру соціальних змін, на підвищенні результативності соціального управління через стимулювання творчості. Отже, як ніколи гостро постає потреба у винайденні принципово нової парадигми управління.

У вітчизняній літературі під сучасною парадигмою державного управління прийнято розуміти “набір ідей та цінностей, які визначають сутність держави, мають забезпечувати її легітимність”, що відображені в Конституції України 1996 р. І це зрозуміло, оскільки під змістовними характеристиками будь-якої наукової

парадигми, довів Т. Кун, слід розуміти “визнані усіма наукові досягнення, які протягом певного часу дають науковій спільноті модель постановки проблем і їх вирішення” [9].

Саме на державу покладається відповідальність за те, щоб головним стратегічним напрямом і вирішальним засобом суспільних трансформацій ставала соціальна політика, центром якої і головною кінцевою метою постає Людина, її добробут, самоініціатива, життєзабезпечення та безпека. Така політика об’єднуватиме зусилля всіх суспільних інститутів – від держави до кожного конкретного громадянина, з тим щоб виявляти й розв’язувати суперечності як об’єктивного так і суб’єктивного характеру, сприяти зміцненню й закріпленню прогресивних тенденцій у процесах і явищах матеріальної та духовної сфер життєдіяльності суспільства.

Таким чином, необхідно зазначити, що основні чинники які здійснюють вплив на функціонування системи управління цивільного захисту в умовах загрози та виникнення надзвичайних ситуацій, а саме:

- прийняття рішення в умовах невизначеності інформації внаслідок швидкого розвитку надзвичайної ситуації та зміни обстановки, а отже, й ризику прийняття неадекватного ситуації управлінського рішення;

- дефіцит часу на прийняття та впровадження в життя адекватних ситуації управлінських рішень;

- підвищені вимоги до персоналу органів управління, зокрема до їх знань, умінь, навичок та психологічної стійкості;

- ступінь оснащення системи інформаційно-аналітичного забезпечення сучасними засобами отримання, обробки та передачі інформації;

- додаткові вимоги до структури системи управління цивільного захисту для її функціонування в умовах надзвичайних ситуацій, зокрема підвищення вимог до структурно-функціональної гнучкості системи у зв’язку та оповіщення з необхідністю оперативного переходу в різні режими функціонування залежно від ситуації, що склалася, а також до надійності окремих найбільш важливих елементів системи [10].

Водночас, Статутом дій у надзвичайних ситуаціях (ст. 22) визначено, що організаційно-технічну основу управління підрозділами складає система управління, що враховує: органи управління, пункти управління, систему зв’язку та оповіщення, а також засоби автоматизації управління підрозділами. При цьому зазначено, що система управління повинна мати високі ступені готовності, сталість та забезпечувати можливість як централізованого, так і безпосереднього управління підрозділами [11].

Зважаючи на розглянуте вище, пропонується авторське визначення поняття «система управління цивільного захисту» як сукупність взаємопов’язаних підсистем (управляючої та керованої), що утворює єдину структуру зі сталими зв’язками між її елементами, забезпечує цілеспрямований організаційно-регулюючий вплив органів державного управління у сфері цивільного захисту, можливість як централізованого, так і децентралізованого управління підрозділами цивільного захисту та реалізацію функцій держави, спрямованої на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, реагування на них та ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

Висновки з даного дослідження. Незважаючи на системні позитивні зрушення у роботі ДСНС, Урядом країни визначено незадовільним стан ЄДСЦЗ. Стратегією визначено одним із напрямів реформування та розвитку ДСНС підвищення її спроможності щодо ефективного управління ЄДСЦЗ. Одна із причин такого стану справ вбачається у неточностях та плутанині, що є в законодавстві та поглядах науковців щодо категорійно-понятійного апарату поняття “система управління цивільного захисту”, у якому існують певні розбіжності та неточності.

На підставі проведеного ґрунтовного аналізу складових вказаного поняття, а саме: «система», «управління» та «цивільний захист» запропоновано авторське визначення поняття «система управління цивільного захисту» як сукупність взаємопов’язаних підсистем (управляючої та керованої), що утворює єдину структуру зі сталими зв’язками між її елементами, забезпечує цілеспрямований організаційно-регулюючий вплив органів державного управління у сфері цивільного захисту, можливість як централізованого, так і децентралізованого управління підрозділами цивільного захисту та реалізацію функцій держави, спрямованої на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, реагування на них та ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

Список літератури.

1. Бакуменко В. Д., В. М. Башкатов Динаміка дисертаційних досліджень, механізмів державного управління за видами суспільної діяльності. Державне управління та місцеве самоврядування. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. К., 2008. Вип. 3. С. 7-19.
2. Бутирська Т. О. Модернізація державного управління крізь призму державного будівництва. *Суспільство. Держава. Управління. Право*. 2011. № 1. С. 89-99.
3. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. Київ : Основи, 1998. С. 380.
4. Шедяков В. Е. Удосконалення трудових відносин як основа стійкості та розвитку громадянського суспільства : монографія. Київ : Задруга, 2014. С. 250.
5. Пашко Л. А. Пріоритетні напрями реформування української держави. *Суспільство. Держава. Управління. Право*. 2011. № 1. С. 26.
6. Мельник А. Ф., Оболенський О. Ю., Васіна А. Ю. Державне управління : навч. посіб. 2-ге вид., випр. і допов. Київ : Знання, 2004. С. 28.

7. Політична енциклопедія / Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парламент. вид-во, 2011. С. 203.
8. Державне управління та державна служба : навч. посіб. / В. М. Баришніков, Ю. М. Маршавін, М. В. Жуленко, В. О. Храмов. Київ : ІПК ДСЗУ, 2003. С. 185.
9. Шедяков В. Е. Стратегічне управління модернізацією країни межі, можливості, оптимізація впливів. Політичний менеджмент. 2011. № 2(47). С. 44–53.
10. Сурмін Ю. П., Бідзюра І. П. Соціологія управління : підручник. Київ : Освіта України, 2012. С. 250.
11. Про затвердження Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту та Статуту дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж : Закон України від 26.04.2018 р. № z0801-18. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0801-18>.

References.

1. Bakumenko, V.D. and Bashkatov, V.M. (2008), “Dynamics of dissertation research, mechanisms of public administration by types of social activity”, *Naukovyi visnyk Akademii munitsypalnoho upravlinnia*, vol. 3. pp. 7-19.
2. Butyrska, T.O. (2011), “Modernization of public administration through the prism of state building”, *Suspilstvo. Derzhava. Upravlinnia. Pravo*, vol. 1, pp. 89-99.
3. Veber, M. (1998), *Sotsiologhiia. Zahalnoistorychni analyzy. Polityka* [Sociology. Historical analyzes. Policy], *Osnovy*, Kyiv, Ukraine.
4. Shediakov, V.E. (2014), *Udoskonalennia trudovykh vidnosyn yak osnova stiikosti ta rozvytku hromadianskoho suspilstva* [Improvement of labor relations as the basis of sustainability and development of civil society], *Zadruha*, Kyiv, Ukraine.
5. Pashko, L.A. (2011), “Priority directions of reforming the Ukrainian state”, *Suspilstvo. Derzhava. Upravlinnia. Pravo*, vol. 1. pp. 26.
6. Melnyk, A.F. Obolenskyi, O.Yu. and Vasina, A.Yu. (2004), *Derzhavne upravlinnia* [Public administration], *Znannia*, Kyiv, Ukraine.
7. Levenets Yu. and Shapoval, Yu. (2011), *Politychna entsyklopediia* [Political Encyclopedia], *Parlamentske vydavnytstvo*, Kyiv, Ukraine.
8. Baryshnikov, V.M. Marshavin, Yu.M. Zhulenko, M.V. and Khramov, V.O. (2003), *Derzhavne upravlinnia ta derzhavna sluzhba* [Public administration and public service], *IPK DSZU*, Kyiv, Ukraine.
9. Shediakov, V.E. (2011), “Strategic management of country's modernization of borders, opportunities, optimization of influences”, *Politychnyi menedzhment*, vol. 2 (47), pp. 44-53.
10. Surmin, Yu.P. and Bidziura, I.P. (2012), *Sotsiologhiia upravlinnia* [Sociology of management], *Osvita Ukrainy*, Kyiv, Ukraine.
11. Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine “On approval of the Statute of emergency actions in the management bodies and units of the Civilian Protection Rescue Service and the Statute of the actions of the authorities and units of the Civil Defense Intervention Service during the extinguishing of fires”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0801-18> (Accessed 10 Feb 2019).

Стаття надійшла до редакції 20.02.2019 р.